

Information om omvärldsanalys angående naturskolor

Innehållsförteckning

Information om omvärldsanalys angående naturskolor	1
Sammanfattning	4
Inledning och bakgrund	4
Uppdrag och syfte	7
Närmare beskrivning av några utvalda naturskolor	7
Slutsatser och rekommendationer	11

Sammanfattning

Alla naturskolor i Sverige är samlade i Naturskoleföreningen. Sveriges första naturskola startades 1982 i Skärålid i Skåne.

Naturskolan är ett komplement till den ordinarie skolundervisningen i kommunen och riktar sig till alla kommunens elever, inte kopplat till en specifik skola/förskola.

Naturskola är inte ett hus eller en plats. Det är en verksamhet där utomhuspedagoger arbetar efter mottot; ”att lära in ute”.

En stor del av naturskolans pedagogik grundar sig i utomhuspedagogik; ett tvärvetenskapligt forsknings- och utbildningsområde. Definitionen av utomhuspedagogik är framtagen av Nationellt centrum för utomhuspedagogik på Linköpings universitet.

Utomhuspedagogiken syftar till ”växelspel mellan upplevelse och reflektion grundat på upplevelser i autentiska situationer”. Metodiken handlar därför både om platsen, innehållet och sättet att lära på.

Naturskolor är oftast en kommunal verksamhet. Idag finns det 80–90 naturskolor med olika inriktning i Sverige. Verksamheten kan se ut på olika sätt, eller vara en kombination av flera.

Stationär naturskola. Ofta en byggnad/lokal i närheten av naturmiljö som skolklasser och/eller pedagoger besöker utifrån olika teman kopplat till läroplan.

Uppsökande naturskola. Naturskolepedagogerna besöker skolor/förskolor för att bedriva den utomhuspedagogiska verksamheten på gården eller i skolans närmiljö.

Mobil naturskola – exempelvis en buss som har med sig material och kan besöka skolor eller utgå från olika platser vid olika tillfällen.

Miljöverkstad – en naturskola som har ett bredare uppdrag, med exempelvis lokal som kan erbjuda kreativt skapande/verkstad av återbruksmaterial eller dylikt.

Många av dessa har olika målgrupper i sitt uppdrag. Några naturskolor har ett bredare uppdrag än utomhuspedagogik för skolklasser och pedagoger. Här kan aktiviteter för allmänhet och för den kommunala organisationen genomföras. Det kan då exempelvis handla om att utbilda medarbetare och politiker i kommunen inom hållbarhetsfrågor.

De tre mer utförligt beskrivna naturskolorna i Botkyrka, Stockholm och Haninge visar på olikheter i sin utgångspunkt, men är i sin inriktning och utveckling över tid - ändå lika - med ett likvärdigt syfte och resultat.

Inledning och bakgrund

Ett pedagogiskt förhållningssätt

Naturskola är inte ett hus eller en plats. Det är en verksamhet där utomhuspedagoger arbetar efter mottot; ”att lära in ute”.

Naturskolor är ett komplement till den ordinarie skolundervisningen i kommunen och riktar sig till kommunens elever, verksamheten är alltså inte bunden till en specifik skola/förskola.

Naturskoleföreningen menar att man lär sig bäst om naturen i naturen, men vill också använda naturen som en plats för lärande i alla skolämnen.

Naturskolans pedagogik bygger på ett aktivt lärande där elevernas egna upplevelser, upptäckter och sinnesintryck är i fokus. Eleverna blir engagerade och kommer lättare ihåg vad de lärt sig då kunskapen förankras i verkligheten.

Nynäshamns naturskola anser att pedagogik genom vistelse i naturen även föder ett miljöengagemang. ”Genom att på ett tidigt stadium vara ute mycket i naturen grundläggs en relation till och känsla för naturen. Positiva upplevelser i naturen är en av förutsättningarna för att bli nyfiken på och vilja förstå ekologiska samband. I förlängningen påverkar det också viljan att värna om och skydda naturen och den biologiska mångfalden”. (Nynäshamns naturskola)

Gemensamt för de flesta naturskolorna är att verksamheten ska ge eleverna:

- naturkontakt och naturkänsla
- grundläggande kunskap om hållbar utveckling
- möjlighet att utveckla sina förmågor inom olika ämnen
- möjlighet till lärande utomhus utifrån läroplanens centrala innehåll inom olika ämnen
- möjlighet att vara fysiskt aktiva under lektionstid av hälsoskäl

En stor del av naturskolans pedagogik grundar sig i utomhuspedagogik; ett tvärvetenskapligt forsknings- och utbildningsområde, definierat av Nationellt centrum för utomhuspedagogik på Linköpings universitet. Utomhuspedagogikens förhållningssätt syftar till ”växelspel mellan upplevelse och reflektion grundat på upplevelser i autentiska situationer”. Metodiken handlar därför både om platsen, innehållet och sättet att lära på.

Platsen – gärna ute i någon typ av naturmiljö, men också parken, skolgården eller stadsmiljön.

Innehållet – Undervisningen ska utgå från verkligheten och bygga på det som finns på platsen.

Sättet – Alla elever ska vara aktiva och själva få en upplevelse av något, gärna tillsammans med andra.

Reflektion – För att kunskap ska uppnås räcker det inte med upplevelser, reflektion och efterarbete är nödvändigt.

Naturskolor i Sverige

Alla naturskolor i Sverige är samlade i Naturskoleföreningen, som arbetar för att främja naturskoleidéns utveckling och utvecklingen av utomhuspedagogiken i Sverige.

Den första naturskolan startades i Sverige 1982 i Skärålid i Skåne. Idag finns det 80–90 naturskolor med olika inriktning i Sverige. Tillsammans har naturskolorna gett ut ett stort antal böcker i utomhuspedagogik med syftet att inspirera lärare att arbeta utomhus med skolans alla ämnen i högre grad.

Olika typ av naturskolor:

Naturskolan är oftast en kommunal verksamhet, som fungerar som en resurs för pedagoger i skolor och förskolor. Verksamheten kan se ut på olika sätt, eller vara en kombination av flera sätt.

Stationär naturskola. Ofta en byggnad/lokal i närheten av naturmiljö som skolklasser och/eller pedagoger besöker utifrån olika teman kopplat till läroplan.

Uppsökande naturskola. Naturskolepedagogerna besöker skolor/förskolor för att bedriva den utomhuspedagogiska verksamheten på gården eller i skolans närmiljö.

Mobil naturskola – exempelvis en buss som har med sig material och kan besöka skolor eller utgå från olika platser vid olika tillfällen.

Miljöverkstad – en naturskola som har ett bredare uppdrag, med exempelvis lokal som kan erbjuda kreativt skapande/verkstad av återbruksmaterial eller dylikt.

Mål med verksamheten

Många av landets naturskolor har olika målgrupper i sitt uppdrag. Några riktar in sig på att träffa skolklasser direkt för att ge eleverna en särskild upplevelse kopplat till läroplanen. Haninges miljöverkstad bjuder exempelvis in alla fyror i kommunen under temat ”Teambuilding”. Då får eleverna en halvdag av aktiviteter som ger en fördjupad förståelse för naturens kretslopp och allemansrätten varvat med samarbetsövningar.

Andra naturskolor riktar in sig på att stötta pedagoger. Målet är då att det utomhuspedagogiska arbetssättet ska spridas och bli en naturlig del av skolans och förskolans verksamhet och ett komplement till inomhusundervisningen. Genom kursverksamhet, nätverk och inspirationsträffar sprids idéer, metoder och material som underlättar för pedagogerna att ta steget ut med sin grupp.

Några naturskolor har ett bredare uppdrag och genomför aktiviteter för allmänhet och internt i sina kommunala organisationer. Det kan då handla om att utbilda medarbetare och politiker i kommunen inom hållbarhetsfrågor, genom aktiviteter såsom värderings/diskussionsövningar.

I Stockholmsregionen finns ett flertal naturskolor med olika typ av verksamheter och målgrupp, men med samma syfte; att komplettera skolan och förskolans verksamhet med ett aktivt lärande i naturmiljö. Följande naturskolor finns i Stockholm med kranskommuner:

Sollentuna naturskola

[Naturskolan i Sollentuna](#)

Solna naturskola, Överjärva gård:

[Om Solna naturskola - Solna stad](#)

Tyresö naturskola:

[Naturskolan - Tyresö kommun \(tyreso.se\)](#)

Södertälje naturskola:

[Naturskolan - Södertälje kommun \(sodertalje.se\)](http://Naturskolan - Södertälje kommun (sodertalje.se))

Nynäshamns naturskola:

www.nynashamnsnaturskola.se

Botkyrka naturskola:

[Naturskolan, ett stöd för Botkyrkas skolor - Botkyrka kommun - Välkommen till Botkyrka kommuns webbplats](#)

Stockholm, Fältlabbet:

[Fältlabbet – Stockholms mobila naturskola | Pedagog Stockholm](#)

Haninge miljöverkstad:

[Välkommen till Miljöverkstan - Haninge kommun](#)

Uppdrag och syfte

De tre naturskolorna som beskrivs mer utförligt nedan, Botkyrka, Stockholm och Haninge, visar på olikheter i sin utgångspunkt. I sin inriktning och utveckling över tid är de ändå lika med ett likvärdigt syfte och resultat.

Närmare beskrivning av några utvalda naturskolor

Botkyrka kommun

Naturskolan består av två verksamheter: Fältbussen och Naturpedagogiskt centrum.

I Botkyrka arbetar naturskolan främst med elever i förskolan, grundskolan och deras pedagoger, men erbjuder även verksamhet för kommunens naturvetenskapliga gymnasieklasser, svenska för invandrare (SFI) och allmänheten. Naturskolan i Botkyrka kommun är en kommunal verksamhet och är medlem i Naturskoleföreningen.

Fältbussen

Det var i samband med ny budget i Botkyrka kommun år 1987 som en motion om en rullande naturskola väcktes. Den allra första bussresan gjordes år 1988.

Idén om att starta en rullande naturskola fick man från Örebro. Syftet med att åka buss är att man kan nå fler målgrupper i jämförelse med en fast naturskola, eftersom det blir smidigare att ta sig till olika platser.

Fältbussens faciliteter. (Storlek som en traditionell SL-buss.) Bussen är specialinredd med både sittplatser (27 st.) och biologiskt laboratorium. Det finns mikroskop, håvar, akvarier, burkar och annat som man behöver för att undersöka naturen.

Fältbussen drivs och körs av två ekologer. Verksamheten ska visa vägen in i naturen och på ett lärande sätt ge kunskap om naturen och förståelse för dess

värden. Verksamheten vill även förmedla en positiv känsla för hemkommunen och dess natur.

Fältbussens huvudverksamhet är att arbeta med årskurs 5. Målet är att alla ungdomar i årskurs 5 ska få minst två dagars information och guidning i Botkyrkas natur.

Naturpedagogiskt centrum

Naturpedagogiskt centrum återfinns i Tullingseskolan i Tullinge. Målet med verksamheten är att stimulera och stödja förskolans och skolans arbete för en hållbar utveckling enligt läroplanen. Här arbetas det praktiskt med alla NO ämnen.

Det hålls även kurser i NTA (Naturvetenskap och teknik för alla) och Naturpedagogiskt centrum organiserar denna verksamhet i kommunen.

Stockholms stad

Naturskolan består av Fältlabbet. Detta är en mobil naturskola som stöttar skolan i den ordinarie fältundervisningen. Numera finns även en fast naturskola i Hökarängsskolan.

Fältlabbet jobbar med uppsökande verksamhet som möter klasser i skolans närområde för att visa på de möjligheter till naturupplevelser och friluftsliv som finns runt knuten. Verksamhetens budget ligger under utbildningsförvaltningen (Medioteket) i Stockholms stad.

Den mobila naturskolans grundtanke är att naturen inte är en plats långt borta, utan att naturen ständigt finns närvarande runt omkring oss. De flesta skolor har naturområden inom gångavstånd eller inom nära räckhåll via kollektivtrafik. Verksamheten bedrivs året runt. På skolloven kan fritids boka upp sig för olika evenemang.

Ett annat syfte är också att öka elevernas medvetenhet om miljö och hållbar utveckling.

- För vem: årskurs 1–6 och fritids
- Fältlabbet kommer till lämpligt naturområde i skolans närhet.
- Fem olika temaprogram att välja på.
- I nuläget 3 mobila fältlabb (el-drivna minibussar) inklusive 3 naturpedagoger.

Fältlabbet stöttar skolan i att nå syftet för biologiundervisningen samt hjälper till att behandla det centrala innehållet under idrott och hälsa. När klassen har bokat ett tema ges information om hur klassen kan förbereda sig före besöket av Fältlabbet. Ju mer nyfiken och delaktig klassen är desto större möjlighet att nå uppsatta mål under besöket.

Efter fältbesöket med klassen får lärare tips på hur temat kan följas upp, antingen i klassrummet eller genom återbesök i naturområdet.

Här följer några exempel på vad Fältlabbet erbjuder klasser i nuläget.

- Vinterekologi i november–mars.
- Hur klarar sig djur och växter på vintern?
- Var finns djuren på vintern?

Lärande om spår av djur, trädens knoppar och mätande av temperatur på olika platser naturlandskapet.

- Fåglar i april–juni.

Temat handlar om att lyssna, spana, dra slutsatser och att vistas i naturen utan att störa fåglar. Prova på att använda kikare och studera beteenden hos fågelarter som ses och hörs.

- Under ytan i april–november.

Detta tema kan väljas om skolan ligger nära en sjö eller ett vattendrag.

Aktivt undersökande av livet under vattenytan med hjälp av håv och vattenkikare.

- Biologisk mångfald i april–oktober.

Biologisk mångfald undersöks med sikte på insekter och andra småkryp i vår närhet. Här förmedlas vikten av biologisk mångfald och möjlighet att tillverka ett slutet ekosystem erbjuds.

- Friluftsliv för fritids.

Under skolloven erbjuds friluftsliv som tema i skolans närhet. En förmiddag med mycket samarbete och att prova på olika friluftslivsaktiviteter.

Fältablabbets fasta naturskola i Hökarängsskolan

Det går även att boka teman som utgår från Fältablabbets fasta lokal i Hökarängsskolan. Till dessa teman ingår fältstudier i skogen precis bakom skolan och vetenskapliga undersökningar i laborationssalen.

Naturskolan bidrar med utrustning och redskap för att förhöja upplevelsen och möjliggöra vetenskapliga arbetsmetoder.

Haninge kommun

Miljöverkstan är mer än en traditionell naturskola. Naturkänsla, upplevelse och handlingskompetens är ledorden.

Miljöverkstan bedriver naturskola och ordnar kostnadsfria klassaktiviteter både ute i naturen samt i och kring lokalerna i Rudans friluftsområde. Här finns aktiviteter, övningar och workshops där deltagarna får exempel på hur man kan leva mer hållbart. Lärandet använder sig av hela kroppen - som ett komplement till att läsa i en bok. Innehållet i aktiviteterna är kopplat till årskurs och läroplan.

Här följer exempel på vad Miljöverkstan erbjuder olika målgrupper.

För skolklasser i Haninge

- Vinterekologi för årskurs 3
- Energiverkstad med klimatsmarta tips för årskurs 5
- Naturen runt knuten för årskurs 2
- Människans exploatering av mark och vatten för årskurs 6
- Teambuilding – allemansrätt, respekt och kretslopp för årskurs 4
- Släng rätt i toalett för årskurs 4
- Skärgårdsskola för hela skolan (Utö, Ornö och Muskö)

För lärare

Aktivitet på temat utomhuspedagogik och hållbar utveckling erbjuds.

För nyanlända

Detta är aktiviteter för personer som läser svenska för invandrare (SFI) och för ensamkommande gymnasieelever. Bland annat fiske- och naturdagar vid sjön Nedre Rudan. Evenemang och dess innehåll kan anpassas så det passar klassen.

Miljöverkstan besöker skärgårdsskolorna

En rad fokusområden, både från pågående och planerade klassteman så som ekosystemtjänster och gentjänster, näringskedjor och vattenkvaliteten i Östersjön eller teambuilding och allemansrätt, finns att välja för skolorna. *Projekt "gröna gårdar"*

Ett projekt som strävar mot delaktighet i skolan och rörlighet under skoldagen. Deltagarna skapar mer varierade och biologiskt rikare skolgårdar. Bland annat betydelsen av ekosystemtjänster - som insekters pollinering av grödor.

Miljöverkstan för allmänheten

Naturguidningar och workshops genomförs med olika teman, ofta i samarbete med kommunekolog och ideella organisationer.

För Haninge kommuns medarbetare

I mån av tid erbjuds även fortbildningsdagar för övrig personal inom Haninge kommun.

Slutsatser och rekommendationer

Förvaltningen har genom omvärldsspaningen gällande både vad en naturskola är och jämförelsen av naturskolor i länet sett att naturskola är ett väl beprövat sätt att få in naturen i läroplanen liksom att få ut elever och pedagoger i naturen.

Naturskolan stöttar pedagoger i att komma ut i naturen och få tillgång till naturmiljöer, pedagogiker och lärosätt för att främja barnens lärande i naturen, bejaka kunskap om livsmiljöer, biologisk mångfald, flora och fauna likväl som allemansrätten.

Omvärldsspaningen visar också att det är relativt sett ganska stora satsningar som kommunerna i länet har gjort i form av resurser, både i personal, pengar och i vissa fall hus eller mobila lösningar. Inför ett eventuellt införande i Huddinge behöver frågan utredas mer ingående för att säkerställa att olika perspektiv beaktas. Utredningen bör i så fall belysa organisatoriskt ägarskap, såsom nämnd och förvaltning, kostnader, i form av personella resurser men också kostnader i form av lokaler, buss, läromedel med mera.